

היה לנו לגבות מנכסים שביד לקוחות משום "פסידא דלקוחות", שלא ידעו כי המוכר שלהם הוא בעל חוב.

הרי מוכרח שאף מכירה בעדים ובלא שטר יש לה קול, ואם כן ידע המערער ששלשת הלקוחות ישבו בשדה מכח מכירה שמכר האחד לשני, והיה לו למחות!?

ומשנינן: לעולם מכירה בעדים אין לה קול, אלא שמכל מקום סובר רב שאין לחוש לפסידא דלקוחות, משום דהתם — גבי מוכר שדהו בעדים — לקוחות

אינהו אפסידו אנפשייהו [הלקוחות הפסידו מב-א בעצמם], כלומר, אילו היו הלקוחות חוקרים בדבר היו הם יודעים שהמוכר בעל חוב הוא, והיות ולא ביררו — הפסידו; אבל גבי שלשה לקוחות, לא עלתה על דעתו של המערער לבדוק שמא מכירה יש כאן, כי אדרבה סבר ודאי חוששים הם מחזקת שלש שנים של אדם אחד.

שבה הגמרא ומקשה על דברי רב שאמר: המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים:

ומי אמר רב הכי [היתכן שאמר רב כן]!?

והתנן: המלוה את חבירו בשטר שיש לו קול, הרי זה גובה מנכסים משועבדים⁽¹⁾, אבל המלוה את חבירו על ידי עדים גובה

כלומר, אם טען ראובן שקנה את השדה מבעליה והחזיק בה שנה אחת בלי מחאה, והלך ומכרה לשמעון והחזיק בה אף הוא שנה, והלך שמעון ומכרה ללוי והחזיק בה אף הוא שנה, מצטרפים שלשת השנים שהחזיקו כולם מכח טענתו של ראובן, לחזק את טענת ראובן שקנה את השדה מבעל השדה.

אמר רב:

ובלבד שתהיה המכירה לכולם — ראובן לשמעון, ושמעון ללוי⁽¹¹⁾ — בשטר, שאם מכר ראובן או שמעון שלא בשטר, אלא על ידי קנין אחר, כי אז אין למכירה קול, ויכול המערער לטעון "לא ידעתי שקנה שמעון או לוי את השדה, אלא שיראים אתם להחזיק את השדה שלש שנים ביד אחד, כי אינה שלכם, ולכך לא מחיתי".

ומקשינן: **למימרא דסבר רב: שטר אית ליה קלא, ועדים לית להו קלא**, [האמנם כן הוא, שרב סובר: מכירה בשטר יש לה קול, ואילו מכירה בעדים אין לה קול]!?

והאמר רב גופיה: המוכר שדהו באחריות בפני עדים, הרי הלוקח גובה את אחריותו מנכסים משועבדים [מנכסים שנמכרו ללוקח אחר, אחר זמן המכירה]; הרי בהכרח שיש קול למכירה בפני עדים, ובקל יכלו הלקוחות להיזהר שללא לקנות קרקע מאדם שיש עליו חוב שכל שהוא, שאם לא כן לא

ראשון שלקח מן המערער מה לנו ולשטרו, [דאם יש לו שטר, פשיטא דאין יכול לערער].

1. כתב הרשב"ם שהוא גובה מנכסים משועבדים משום ש"אחריות טעות סופר היא", וצריך ביאור

הרשב"ם, ולא כדמשמע מן ה"נמוקי יוסף" במשנה שהובא בהערה לעיל.

11. נתבאר על פי הרשב"ם שכתב "וכולן בשטר: אשני לקוחות אחרונים קאי, אבל לוקח

לוה אלא בצנעא שלא ידעו שהוא נזקק למעות וילחצו עליו בהורדת מחיר קרקעותיו], ולכן יש חשש לפסידת הלקוחות.

אבל **זבני** [מכר], הרי אדרבה **מאן דזבין ארעא, כפרהסיא זבין, כי היכי דליפוק ליה קלא**, [אך המוכר, אדרבה משתדל הוא להודיע על מכירתו בפרסום, כדי שיבואו קונים לקנותו], ולכן אנו אומרים שהלקוחות הפסידו על עצמם, כי אילו היו חוקרים בדבר היה נודע להם.

תנו רבנן:

אכלה האב — לשדה שהיא בחזקת בעליה — **שנה** אחת בפני המערער ולא מיחה, **והבן** של המחזיק הראשון אכלה עוד **שתיים** שנים נוספות; או שאכלה **האב שתיים** שנים, **והבן שנה** אחת, או שאכלה **האב שנה** אחת, **והבן שנה** אחת, וחלוקח מן הבן בשטר אכלה **שנה** נוספת, **הרי זו חזקה**.⁽³⁾

ומקשינן: **למימרא דלוקח מירוש**⁽⁴⁾ ואפילו בשטר **אית ליה קלא** [האמנם כן הוא הדבר

מנכסים בני חורין בלבד, ומשום שאין קול להלוואה זו, ואין יודעים הלקוחות להיזהר.

ואם כן הרי הוא הדין חוב של אחריות, שאם לא נעשה על ידי מכירה בשטר, שאינה גובה אלא מנכסים בני חורין; ותיקשי לרב!?

וכי תימא, שמא תאמר ליישב: אכן מן המשנה מוכח דלא כרב, אך מכל מקום **רב תנא הוא** [רב כח של תנא יש לון] **ופליג על המשנה!**

והא רב עצמו ושמואל דאמרי תרוייהו ככתוב במשנה, **מלוה על פה** — היינו מלוה בעדים בלי שטר — **אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות**, ומשום שמלוה בעדים אין לה קול וחיישינן לפסידא דלקוחות.⁽²⁾

ומשנינן: וכי **מלוה אזבני קא רמית** [ממלוה למקח אתה מקשה]?! והרי חילוק יש ביניהם לענין פסידא דלקוחות:

שהרי **מלוה כי קא יזיף הלוה בצנעא יזיף, כי היכי דלא ליתזלו נכסיה עליה**, [הלווה אינו

שלא תנעול דלת בפני לוויין, ומכל מקום במלוה בעדים אין הם גובים אף מן היורשים, ואף שאין שייך טעם פסידא בזה, משום שהיות ולא טרח לכתוב שטר כדי לגבות מן הלקוחות אין כאן חשש לנעילת דלת ולא תיקנו חכמים שיגבה כלל ואפילו מן היורשים, כיון שהרי מדאורייתא אין הוא גובה דשעבודא לאו דאורייתא.

3. כלומר, וזכה הלוקח אפילו אם לא טענו לא הוא ולא היורש כלום, ומשום "טענינן" לירוש וללוקח, ומכל שכן אם טען הלוקח.

4. נתבאר על פי לשון הרשב"ם שכתב "למימרא

בפשוטו, שלא מצינו בגמרא דין "אחריות אם טעות סופר היא" אלא לענין מכירה, אבל לא לענין הלוואה, ובהלוואה פשיטא לכאורה שהוא גובה מנכסים משועבדים.

2. הנה לכאורה צריך ביאור: הניחא מה שאינו גובה מן הלקוחות, הרי מבואר הטעם שהוא משום פסידא דלקוחות, ומשום שבעדים לא יוצא הקול, אבל מאיזה טעם אינו גובה מן היורשים!?

וביאר הרשב"ם [בתוספת דברי התוספות] את טעמם, משום שהם סוברים "שעבודא לאו דאורייתא", ורק במלוה בשטר הם גובים כדי

ללוקח אחר, ומכר בשטר, אין לך מחאה גדולה מזו שהרי מודיע הוא שאין הקרקע של המחזיק בה.⁽⁵⁾

אלא ודאי שאין למכירה קול, ו"מחאה" זו אינה מגיעה לידי המערער, ולכן אין זו מחאה; ותיקשי למה דמשמע מן הברייתא הראשונה, שיש קול למכירה בשטר!?

אמר תירץ רב פפא:

כי תניא ההיא ברייתא שמוכח לכאורה ממנה שמכירה בשטר אין לה קול, כמוכר את כל שדותיו ללוקח פתם, ואינו מפרט מה הן קרקעותיו, ולעולם יש לשטר קול, אך אין זה חשוב מחאה, כי המחזיק אינו יודע שהמערער טוען איזו טענה על השדה המסויימת שהוא מחזיק.

שהקונה בשטר יש לו קול, ולכך אין יכול המערער לטעון, חשבתי שחוששים אתם להחזיק שלש שנים באחד, משום שיראים אתם להחזיק!?

ורמינהי מהא דתניא:

אכלה המחזיק בפני האב של המערער שנה אחת, וטוען המחזיק שקנה את השדה מאביו של המערער, ואכל עוד בפני הבן שנים שנים; או שאכלה בפני האב שנים, ובפני הבן שנה אחת; או שאכלה בפני האב שנה אחת, ובפני הבן שנה, ובפני הלוקח מן המערער שנה, הרי זו חזקה.

ואי סלקא דעתך: לוקח אית ליה קלא [הלוקח שדה יש קול למכירה שמכרו לו], הרי נמצא שכשמכר המערער את השדה לאחר שנתיים

שיאכלה המחזיק אחר המכירה שלש שנים [עד שיוכיח שהשטר אינו שטר], והביא לכך ראיה מן הגמרא לעיל לא א"א [החזיק בה המחזיק] שית [שנים]; ולאחר שטר מכירה מן המערער מלפני ארבע שנים [אין לך מחאה גדולה מזו], הרי מבואר ששטר שנכתב לפני ארבע שנים, מהוה מחאה וביטול חזקה שלאחריה.

אך בתוספות לעיל לט ב ד"ה וצריך מבואר, שלדעת הסובר "צריך למחות בסוף כל שלש ושלוש" הוא הדין שגם בכי האי גוונא צריך למחות בסוף כל שלש ושלוש ואם לא מיחה, הפסיד, ראה שם.

דלוקח מיורש אית ליה קלא, ורמינהי, ולרב [שאמר לעיל שלשה לקוחות מצטרפין] לא פריך לעיל, דרב בלוקח מלוקח מיירי, הילכך אללימא ליה טפי למיפרך ממאי דדמי ליה; ולכאורה נראה שבאמת אין סברא לחלק לענין קול בין לוקח מיורש ללוקח מלוקח, ולעולם הקושיא היא גם על רב, אלא שלכן הקשתה הגמרא את הקושיא הזו כאן ולא לעיל משום דלא דמי לה, אך עדיין לשון הרשב"ם צ"ע.

5. כתב הרשב"ם, שאם אכן מכר המערער לאחר במכירה שיש לה קול, כי אז לא די

פרק חזקת הבתים (המשך)

והבעלים טוענים שנתנו לו את הכלים הללו כדי לתקנם או לצובעם וכיוצא בזה.⁽²⁾

והשותפין שהיו בעלי קרקע בשותפות, והחזיק אחד שלש שנים בכל הקרקע, וטוען האחד שקנה את חלקו של שותפו בקרקע.⁽³⁾ וטוען השותף שכן הוא דרך השותפין, משתמש האחד שלש שנים או יותר בקרקע, ולאחריו משתמש השותף האחר כנגדו.

והאריפין המקבלים קרקע לעבדה, ונוטלים בשכרם מחצה או שלישי או רביע מן הפירות, וידוע שירד לשדה זה בתורת אריסות, ואכל האריס את כל הפירות של

המשנה הבאה עוסקת בשתי סוגי חזקות:

האחד, חזקת שלש שנים, שהיא בקרקעות ועבדים.

השני, חזקת מטלטלין, שאינה צריכה שלש שנים, אלא כל מה שתחת יד אדם הרי הוא בחזקת שהיא שלו.⁽¹⁾

מתניתין:

מב-א האומנין המקבלים כלים לתקן, לכובסם או לצובעם, שהיו בידם כלים של אנשים אחרים, וטוען האומן שקנאם מיד הבעלים,

קטן מוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר, והיינו, משום דבקטן שייך שפיר "חזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו שלו" ואינו כעבד גדול שהוא כגודרות שאין להם חזקה; ואולם ראה לעיל לו א בהערה 12 בשם הש"ך שאף גודרות יש להם חזקה לאחר שלש שנים, ואף שאין עושים להם שטר, ואפשר שהרשב"ם סובר כשיטה זו, וראה שם, שאחרונים אחרים סוברים, שאין מקום לחזקת שלש נים בדבר שאין עושים לו שטר.

2. בגמרא לקמן מה א, יתבאר אם המשנה עוסקת בכלים שבודאי ניתנו לו לתקן, וטוען האומן שאחר כך קנאם, או אפילו אם אין ידוע הדבר שכלים אלו נמסרו לו לתקן, אלא שרגיל הוא לקבל כלים לתיקון, אינו נאמן לומר "לקוח הוא בידי".

3. כן פירש הרשב"ם, וראה בסוגיית הגמרא

1. לשון הרשב"ם הוא: אבל במטלטלי, מי שהוא מוחזק בשל חבירו אפילו שעה אחת שאנו רואים שיוצאים מתחת ידו, אף על פי שיש לחבירו עדים שהיה שלו, נאמן זה המוחזק לומר לקוח הוא בידי, דסתם לוקח מטלטלין מחבירו בלא עדים הוא קונה ובלא שטר.

ולכאורה כוונתו היא, שאילו היה אף הלוקח מטלטלין קונה בשטר כי אז לא היתה מועילה לו חזקתו ומשום שהיו אומרים לו "אחוי שטרך", ואם כן למדנו:

א. "חזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו שלו" כנגד ריעותא ד"אחוי שטרך" אינה מועילה.
ב. אף אם היה דרך לקנות בעדים, היה יכול לומר "הבא עדים".

ובכל דברי הרשב"ם יש לעיין מעבדים, שהרי בהכרח הדרך היא לעשות להם שטר, שאם לא כן הרי לא היה שייך בהם חזקת שלש שנים, ומכל מקום מבואר לעיל לו א, שאם היה עבד

השדה במשך שלש שנים, ולכו הוא טוען לחזקה בשדה. ולעומתו טוען בעל השדה, שהיה משלם לו האריס את דמי פירותיו, או שזקפם עליו במלוה. (4)

והאפוטרופין של יתומים וכיוצא בזה —

כל אלו אין להם חזקה.

וכן, לא לאיש, אין לו לבעל האוכל את פירות השדה של אשתו, חזקה של שלש שנים בנכסי [בשדות] אשתו, וזאת אפילו כשאין לו זכות לאכול פירותיה, ומשום שאין האשה מקפדת על בעלה, וכמבואר בגמרא. (5)

ולא לאשה, אין לה לאשה האוכלת את הפרות משדה בעלה, חזקה של שלש שנים בנכסי בעלה, משום שאין האיש מקפיד על אשתו שתאכל את פירות שדהו. (6)

ואף לא לאב חזקה בנכסי הבן, משום שאינו מקפיד עליו.

ולא לבן חזקה בנכסי האב.

במה דברים אמורים, בכל אלו ששינו עתה שאין להם חזקה כלל, (7) וכן מה ששינו גבי קרקעות שאין חזקתם חזקה אלא בשלש שנים — במחזיק, במי שרוצה להשאר במחזקתו, וטוען מכח החזקתו שהשדה שלו הוא.

אבל בנותן מתנה, הבא להקנות את שדהו למקבל המתנה, וכן האחין שהלקו את ירושת אביהם ובאים עתה לזכות כל אחד בחלקו, והמחזיק בנכסי הגר, שהם הפקר, וכל הקודם לזכות זכה בהן, ובא אדם לזכות בהם —

בכל אלו, אם נעל את השדה [עשה לה דלת], (8) או גדר, עשה חומה לשדה, ופריץ

בעמוד ב"הא דנחית לכולה הא דנחית לפלגא".

4. נתבאר על פי פירושו הראשון של הרשב"ם; וכתב עוד: אי נמי: כך הוא מנהג אריסים, לעבוד קרקע עשר שנים, וחמש שנים אוכל האריס, וחמש שנים אוכל בעל הבית, וראה מה שנתבאר בזה בגמרא לקמן מו ב, וצריך עיון כמבואר בהערות שם.

5. פירש הרשב"ם: לא לאיש — שאוכל פירות נכסי מלוג של אשתו — חזקה בנכסי אשתו, דאורחיה דבעל למיכל פירי, ואם יגרשנה תיטול נכסי מלוג שלה, ובגמרא פריך פשיטא; והוא לקמן מט א: פשיטא, כיון דאית ליה לפירא, פירא הוא דקאכיל! ? ומשיננן: לא צריכא [אלא ב]דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך, ופירש שם הרשב"ם: ואפילו הכי אין לאיש חזקה, דאין

אשתו מקפדת אם יאכל הפירות שלא כדין; ובפנים נתבאר כמסקנת הגמרא, ודלא כהרשב"ם שפירשה כההוא אמינא.

6. נתבאר על פי מסקנת הגמרא.

7. העירו האחרונים, דהנה ברשב"ם לקמן נב ב ד"ה במה דברים אמורים כתב: במה דברים אמורים דבעינן שלש שנים, ולא הזכיר את אלו ששינו עליהם במשנתנו שאין להם חזקה כלל, ואכן מסתבר לכאורה כדברי הרשב"ם שם, ומשום שעיקר כוונת המשנה היא ללמד שאין חזקת קנין צריכה משך זמן של שלש שנים; ודברי הרשב"ם כאן שהזכיר אף את אלו צריכים ביאור.

8. כן פירש הרשב"ם כאן; ולקמן נג א ד"ה כתב